

NEDERLANDS INSTITUUT
FYSIEKE VEILIGHEID *Nibra*

De participerende, zelfredzame burger

Burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen

1 INLEIDING

Zelfredzaamheid wordt langzamerhand een steeds belangrijker thema, ook in het kader van rampenbestrijding en crisisbeheersing. De overheid ziet, gegeven de risicomaatschappij waarin we leven, steeds nadrukkelijker in dat zij niet in staat is de samenleving tegen alle (dreigende) gevaren te beschermen. Ze doet daarom ook een beroep op haar burgers om eigen verantwoordelijkheid te dragen.

Het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra* voert in opdracht van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een meerjarig onderzoeksprogramma uit naar de zelfredzaamheid van burgers bij rampen en zware ongevallen. Het onderzoeksprogramma bestaat uit drie 'sporen', waarvan het spoor Burgerparticipatie er één is. Deze brochure is een beknopte versie van een literatuurstudie, getiteld *Burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen*. Deze literatuurstudie is te downloaden via onze website www.nifv.nl » onderzoek.

Wat verstaan we onder burgerparticipatie?

Burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen betreft alle handelingen die door burgers worden verricht ter voorbereiding op en tijdens rampen en zware ongevallen, om zichzelf én anderen te helpen de gevolgen van de ramp of het zware ongeval te beperken. Het gaat dus niet alleen om het redden van zichzelf, maar ook om het redden en helpen van anderen in geval van een ramp of zwaar ongeval.

Wie zijn erbij betrokken?

Burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen kent verschillende betrokken partijen. Op de eerste plaats natuurlijk de burgers. Deze kunnen betrokken worden bij de voorbereiding op rampen en zware ongevallen, bijvoorbeeld door communicatie over risico's en het geven van tips over hoe zij zich kunnen voorbereiden voor het geval er iets misgaat. Ze kunnen natuurlijk ook betrokken zijn en worden bij de repressieve fase. Op de tweede plaats zijn de verschillende overheden en uiteraard de professionele hulpverleningsdiensten betrokken. Zij moeten burgers immers ruimte geven om te kunnen participeren, niet alleen tijdens de voorbereiding op een mogelijke ramp, maar zeker ook wanneer een ramp heeft plaatsgevonden. Zonder die ruimte kan burgerparticipatie geen rol van betekenis spelen bij rampen en ongevallen. Dat overheden en professionele hulpverleningsdiensten in dit verband ook met andere partijen kunnen samenwerken, laten we hier buiten beschouwing. Deze andere partijen zijn minder relevant als het gaat om burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen.

2 DE MYTHEN

Er bestaan bepaalde beelden over het gedrag van burgers bij rampen en zware ongevallen. Beelden die onder andere door berichtgeving in de media, maar ook door de bewoordingen van slachtoffers zelf, steeds weer worden bevestigd. Beelden ook die een rol spelen in de planvorming van hulpverleningsdiensten. Maar kloppen die beelden wel? Over deze vraag hebben zich al vele onderzoekers gebogen en keer op keer komen zij tot de slotsom dat er gesproken moet worden van mythen op dit gebied. Het zijn wel hardnekkige mythen. Nog steeds gaat men er in het algemeen van uit dat burgers bij rampen en ongevallen in paniek raken, apathisch worden en zich afhankelijk opstellen, en gaan plunderen.

Natuurlijk komt het voor dat burgers in paniek raken of apathisch reageren en er zijn ook wel degelijk voorbeelden van plunderingen bekend. Onderzoek naar het gedrag van burgers bij rampen laat echter een ander beeld zien, namelijk dat het hier om uitzonderingen gaat. Wellicht is ook de praktijkervaring van menigeen anders,

maar de mythen blijken het beeld te blijven bepalen. De media spelen hierbij overigens geen onbelangrijke rol.

Een voorbeeld van 'geen paniek'

Trouw schrijft op 6 augustus 2006 over het instorten van een trap aan de Utrechtse Oude Gracht: "Volgens ooggetuigen was er geen sprake van grote paniek. Er was op het moment van instorten door de harde muziek ook geen gegil te horen. 'Opeens lag die trap daar', aldus een ooggetuige."

En op nieuws.nl staat op 7 augustus 2006 het volgende: "Op het moment van het ongeval waren duizenden mensen aanwezig in het centrum van de stad. Rond middernacht was de rust weer teruggekeerd. Volgens de politie heeft het publiek 'rustig' gereageerd op de calamiteit."

Uit deze citaten blijkt dat er van paniek bij dit incident geen of nauwelijks sprake is geweest. Blijkbaar vindt de pers het achterwege blijven van paniek wel een nieuwsfeit.

Een voorbeeld van apathisch en afhankelijk gedrag?

Naar aanleiding van de bomaanslagen op zeven treinen in Mumbai, India, in juli 2006 bericht de Volkskrant op 12 juli 2006 het volgende: "Inwoners van de stad die telefonisch verslag doen van de gebeurtenissen schetsen allemaal hetzelfde beeld. Passagiers uit de ramptreinen die ongedeerd bleven, ontfermden zich over de doden en boden eerste hulp. Omwonenden hielden taxi's aan voor het vervoer van doden en gewonden naar de ziekenhuizen."

Een mooi voorbeeld van de mythe van plunder- en ander asociaal gedrag

"This (FEMA) official spoke about a situation in which members of FEMA were asked by owners of a New Orleans pharmacy to take care of the medical items belonging to the pharmacy. According to this official, the way the media portrayed the situation made it appear as if members of FEMA were breaking into the pharmacy and looting items." Uit: Barsky, L., Trainor, J., Torres, M., Disaster Realities in the Aftermath of Hurricane Katrina: Revisiting the Looting Myth.

3 VOORBEELDEN UIT DE PRAKTIJK

Als de mythen over het gedrag van mensen bij rampen en zware ongevallen inderdaad niet overeenkomen met hun werkelijke gedrag, wat doen mensen dan wel?

Enkele cijfers op een rij

Van de watersnoodramp in Zeeland van 1953 is bekend dat 29% van de burgers in het getroffen gebied zichzelf heeft gered en dat 31% is gered door dorps- of eilandgenoten.

Van de door een aardbeving getroffen bevolking in de Japanse stad Kobe in 1995 is minder dan een kwart gered door hulpverleningsdiensten. Andere studies geven zelfs aan dat circa 90% van de getroffen bevolking in een gebied zichzelf heeft weten te redden, of is gered door burens, vrienden, familieleden of onbekende participerende burgers.

Enkele voorbeelden op een rij

In 1992 deed zich in Guadalajara (Mexico) een benzine-explosie voor. In het eerste uur na de explosie waren het burens en familieleden die overlevenden zochten en bevrijdden. Na ongeveer een uur kwam de professionele hulpverlening ter plaatse. De meeste overlevenden werden in de eerste twee uur na de explosie onder het puin vandaan gehaald. In het geval van Guadalajara is uit onderzoek bekend dat participerende burgers en hulpverleningsdiensten zij aan zij hebben gewerkt bij het zoek- en reddingswerk. In het getroffen gebied hadden de burgers zichzelf al spontaan gegroepeerd tot groepen met specifieke taken. Op het moment dat de hulpverleningsdiensten arriveerden, werd die taakverdeling verder doorgevoerd, tot wederzijdse tevredenheid.

In de rampenliteratuur worden groepen die zich na een ramp formeren om te helpen aangeduid met de term *emergent groups*. Ook na orkaan Katrina (2005) in het zuiden van de Verenigde Staten vormden zich dergelijke groepen. Een mooi voorbeeld is een groep van elf vrienden die zichzelf de *Robin Hood Looters* noemde. Nadat de vrienden eerst de eigen familie in veiligheid hadden gebracht,

trokken ze zich terug op hogergelegen gronden. Toen het verantwoord was, gingen zij met boten die zij zich hadden toegeëigend op zoek naar overlevenden. De vrienden hielden zich onder andere in leven met voedsel en water dat ze in verlaten huizen aantroffen. De overlevenden droegen ze over aan de politie en het leger, die hen op hun beurt ook weer voorzagen van voedsel en dergelijke.

Dat er niet altijd en overal sprake is van samenwerking tussen officiële hulpverleners en zelfredzame burgers is bijvoorbeeld geconstateerd bij de aardbeving in Kobe (1995). Ook daar kwamen burgers spontaan in actie om getroffenen te helpen. Becijferd is dat in de eerste maand na de ramp in totaal tussen de 630.000 en 1,3 miljoen mensen op enigerlei wijze hebben geparticipeerd. Ook hier was deels sprake van het gezamenlijk optrekken met hulpdiensten. Maar in Kobe kwam ook uit onderzoek naar voren dat sommige hulpverlenende instanties iedere vorm van formeel contact met de participerende burgers hebben vermeden. Op de vraag waarom dat zo is gegaan, is helaas geen antwoord gevonden.

Burgers participeren niet alleen bij natuurrampen, maar ook bij door mensenhand veroorzaakte rampen of zware ongevallen. Dit is onder andere bevestigd bij de aanslagen op de Twin Towers in New York (2001). Behalve dat heel wat mensen op eigen gelegenheid de torens konden verlaten voordat die instortten, probeerden ook grote aantallen burgers te helpen. Omdat het rampgebied uiteraard ook het onderzoeksgebied was voor het zoeken naar sporen die tot de daders van de aanslagen konden leiden, werd zo gauw dat mogelijk was het gebied voor onbevoegden afgesloten. Veel mensen kwamen daardoor, zeker vlak na de ramp, niet verder dan proberen te helpen. Het aanbod aan hulp, hetzij in de vorm van mensen, hetzij in de vorm van geld en goederen, was zelfs zo groot dat toenmalig burgemeester Giuliani burgers al snel na de ramp oproep om vooral niet meer naar het gebied toe te komen en ook geen geld en hulpmiddelen meer te sturen. Deze oproep was niet alleen gericht aan de Amerikanen, maar ook aan de rest van de wereld. Het stroomlijnen van de hulpstromen zorgde namelijk, naast het 'reguliere' reddings- en bergingswerk, voor nieuwe problemen voor de hulpverleningsdiensten.

Het overwegend van buitenaf in groten getale toestromen van participerende burgers wordt in de literatuur *convergence* genoemd. Na een ramp of zwaar ongeval stromen vaak mensen toe met verschillende bedoelingen. Zo proberen familieleden zich op de hoogte te stellen van het lot van hun familieleden, willen mensen met zakelijke belangen zich in het getroffen gebied een beeld vormen van de stand van zaken en zijn er natuurlijk de participerende burgers die willen helpen. Behalve goedwillende en goedbedoelende burgers stromen na een ramp of zwaar ongeval echter ook burgers toe die gewoon nieuwsgierig zijn, de zogenoemde ramptoeeristen, en mensen die denken munt te kunnen slaan uit een dergelijke situatie. Het spreekt voor zich dat hulpverleningsdiensten die laatste categorie burgers liever niet op of nabij het rampterrein zien. Het (goed) omgaan met de massale toestroom van mensen en middelen wordt door sommige onderzoekers ook wel de 'heilige graal van de hulpverlening' genoemd.

4 VOOR- EN NADELEN VAN BURGERPARTICIPATIE

Voordelen

Het grootste voordeel van burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen dat steeds uit de literatuur naar voren komt, is dat de deelname van burgers 'extra handen' betekent. 'Extra handen' die gezien zouden kunnen worden als een uitbreiding van de hulpverleningscapaciteit. Dit voordeel geldt dan vooral in de repressieve fase. Al snel wordt dan gedacht aan het verlenen van eerste hulp, het onder het puin vandaan halen van mensen, of het regelen van het verkeer. Activiteiten die doorgaans worden gerekend tot het werkdomein van professionele hulpverleningsdiensten. Burgerparticipatie kent daarnaast echter allerlei andere verschijningsvormen. Denk bijvoorbeeld aan het verlenen van onderdak aan getroffen en, het uitdelen van voedsel aan zowel (mede)getroffenen als medewerkers van hulpverleningsdiensten, of het simpelweg vasthouden van iemands hand. Als je zo naar burgerparticipatie kijkt, kan dus iedereen participeren.

Een tweede voordeel van burgerparticipatie is dat burgers meestal beter de weg kennen in hun woon- of werkomgeving dan professionals die van buiten komen. De burgers zijn dan een belangrijke informatiebron. Vaak weten zij wie er wel of niet thuis is overdag en of er bedlegerige buurtgenoten zijn die niet uit eigen beweging in actie kunnen komen. Doordat burgers meestal goed bekend zijn in de buurt of op de werkvloer, weten zij ook waar wellicht bruikbare materialen voor de bestrijding van de ramp liggen opgeslagen.

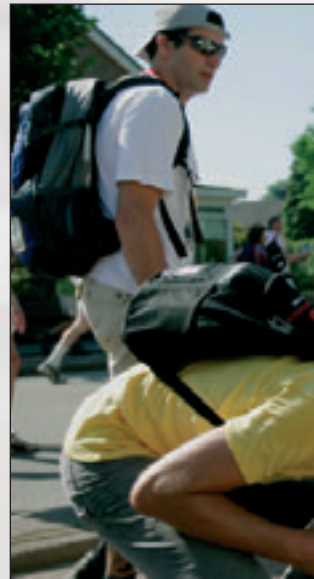
Een derde voordeel dat uit de literatuur naar voren komt, is dat het kunnen meehelpen door burgers bijdraagt aan het verwerkingsproces. Het gaat dan om het verwerkingsproces van zowel degene die participeert, als slachtoffers en/of nabestaanden, als professionele hulpverleners. Hiervan zijn mooie voorbeelden bekend na de aanslagen in New York in 2001. Eenieder wist zich gesteund en dat gaf moed en vertrouwen voor de toekomst.

Nadelen

Als voordelen van het betrekken van burgers in de preparatieve fase worden steeds genoemd het creëren van risicobewustzijn en het bieden van een handelingsperspectief. De recentelijk gestarte herziene rampencampagne is hiervan een goed voorbeeld. Informeer burgers over de mogelijke dreigingen in de woon- of werkomgeving waaraan ze blootstaan en geef handige aanwijzingen over hoe te handelen in het geval dat die dreigingen onverhoopt werkelijkheid worden. Dit alles om, als er zich daadwerkelijk iets voordoet, de schade zo veel mogelijk te beperken.

Er kleven uiteraard ook nadelen aan de participatie van burgers bij rampen en zware ongevallen. Uit de literatuur blijkt dat hulpverleningsdiensten vooral problemen hebben met de individuele, participerende burger. Met burgers die al op de een of andere manier in georganiseerd verband werken, wordt nu ook al soms samengewerkt. Dit kunnen spontaan ontstane groepen burgers zijn die op het rampterrein bepaalde taken oppakken, maar ook bijvoorbeeld mensen die georganiseerd zijn via het Rode Kruis en dergelijke. Het zijn vooral de 'losse' individuele helpers waarmee de hulpverleningsdiensten zich geen raad weten. Deze mensen zijn moeilijk te sturen, coördinatie en communicatie zijn ook niet altijd even gemakkelijk en ze kunnen een geheel nieuw probleem vormen naast het bestrijden van de ramp of het zware ongeval.

Wanneer het gaat om een enkele behulpzame burger, is er nog niet veel aan de hand. Maar de voorbeelden laten zien dat mensen zich in grote getale aandienen om te helpen. Dat brengt nieuwe uitdagingen met zich mee, zeker wanneer die mensen bijvoorbeeld allemaal met eigen vervoer naar het getroffen gebied komen. Dat levert verstoppingen van aan- en afvoerwegen voor de hulpverlening op. Ook de massale toestroom van geld en goederen kan een extra logistieke belasting voor de professionele hulpverleningsorganisaties betekenen. Zeker wanneer zij daarop niet zijn voorbereid.

Een ander nadeel dat in de literatuur wordt genoemd, maar waarover helaas nog weinig gegevens beschikbaar zijn, is dat de hulp van burgers, hoe goed bedoeld ook, niet altijd helpt. Zo vallen er bijvoorbeeld slachtoffers onder de participerende burgers. Ook kan het gebeuren dat burgers op een verkeerde manier hulp verlenen. Er zijn voorbeelden bekend waarbij participerende burgers geprobeerd hebben mensen uit een ingestort gebouw te redden. Vervolgens is dat gebouw verder ingestort en zijn ook de helpers onder het puin bedolven. Een bekend voorbeeld uit de praktijk van alledag is een verkeersslachtoffer op een verkeerde manier uit een autowrak halen, waardoor (ernstiger) nekletsel wordt veroorzaakt. Een nadeel dat niet zozeer in de literatuur wordt genoemd, maar dat wel een veelgehoord geluid in het veld is, is dat de aansprakelijkheid niet altijd even helder is. Wie betaalt als er schade wordt geleden door toedoen van participerende burgers? En, voor de professionals een nog belangrijker vraag: wie is er verantwoordelijk voor de participerende burger? Als alles goed gaat, is dit allemaal wat minder van belang, maar wat als het verkeerd loopt?

5 BURGERPARTICIPATIE EN PREPARATIE

Wegen de nadelen van burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen zwaarder dan de voordelen? Op basis van de literatuur lijkt het er niet op. En al zouden de nadelen groter zijn dan de voordelen,

de praktijk laat zien dat burgers tóch participeren, of ze nou actief betrokken worden of niet. Wanneer mensen familie of vrienden in het getroffen gebied hebben, geldt dit al helemaal, maar de voorbeelden laten zien dat de drang om te helpen dit soort verbanden ook overstijgt. In geval van nood willen burgers gewoon iets doen. In ieder geval geldt dit tijdens en (vlak) na rampen en zware ongevallen.

In de voorbereiding op rampen en zware ongevallen blijken burgers echter minder genegen te zijn om actief te participeren. Eerder onderzoek naar dit onderwerp laat zien dat burgers wel maatregelen nemen om ongelukken in en rond het huis en dergelijke te voorkomen, zeg maar die ongelukken die makkelijk voorstelbaar zijn, die iedereen kunnen overkomen. Burgers activeren om maatregelen te nemen rondom zaken waarvan makkelijk wordt gedacht 'ons overkomt dat niet', zoals rampen, ligt ingewikkelder.

Planvorming

12

Als het dan toch zo is dat burgerparticipatie bij rampen en ongevallen zich voordoet, met alle plussen en minnen van dien, kan men zich afvragen waarom overheden en hulpverleningsdiensten zich daarop dan niet voorbereiden, of in ieder geval niet altijd voldoende. Waarom blijven overheden en hulpverleningsdiensten overwegend uitgaan van scenario's waarbij burgers in paniek raken, apathisch gedrag vertonen en aan het plunderen slaan?

Uit de literatuur blijkt dat diverse onderzoekers naar antwoorden op die vragen hebben gezocht. Er zijn verschillende verklaringen voor gevonden. Let wel, het betreft hier overwegend buitenlandse literatuur. Maar wellicht kunnen deze verklaringen ook een licht werpen op de wijze waarop in Nederland tegen burgerparticipatie bij rampen en zware ongevallen wordt aangekeken.

Een van de onderzoekers is E.L. Quarantelli (VS). Hij benadrukt dat men zich bij de preparatie moet laten leiden door de feiten en niet door de mythen dat mensen in paniek raken, ongeorganiseerd zijn en passief. Tijdens het managen van de ramp betekent dit dan ook dat de hulpverleningsdiensten rekening moeten houden met het zogenoemde *emergent phenomena*: het verschijnsel dat meteen na een ramp niet alleen de professionele hulpverlening op gang komt, maar ook zelfredzaamheid van getroffenen een rol speelt, dat vrijwillige hulp van buitenaf op gang komt, hetzij van individuen, hetzij van meer georganiseerde groepen vrijwilligers en dergelijke. Quarantelli geeft aan dat de officiële hulpverlening doorgaans niet blij is met deze spontane hulp, omdat de professionele hulpverlening zelf bureaucratisch is georganiseerd en de spontane hulpverlening niet zonder meer in haar plannen en procedures past.

Quarantelli vindt ook dat de hulpverleningsdiensten niet automatisch ervan moeten uitgaan dat zelfredzaamheid en andere spontaan op gang gekomen hulp per definitie negatief zijn. Dat het eenvoudiger is groepen vrijwilligers onder controle te krijgen dan individuele burgers en dat er zodoende effectiever en efficiënter kan worden samengewerkt met groepen dan met individuele burgers, spreekt voor Quarantelli voor zich. Volgens hem is een mogelijke oplossing dan ook het ter plekke formeren van groepen participerende burgers, zodat deze hulp beter gecoördineerd kan worden. Over de individuele, participerende burgers, of liever gezegd het overaanbod daarvan, zegt Quarantelli dat zij eerder een nieuw management-probleem vormen, dan dat de hulpverlening er profijt van heeft. Hij propageert vooral het samenwerken van de professionele hulpverlening met de al georganiseerde groepen van vrijwilligers. Deze groepen zouden dan onder leiding moeten staan van hun eigen (informele) leiders, zodat de professionele hulpverleners aanspreekpunten hebben.

Geluiden van een andere orde komen van A. Kirschenbaum (Israël). Hij is bijzonder kritisch in zijn opvattingen over de huidige werkwijze van hulpverleningsdiensten bij rampen en zware ongevallen. Volgens hem zijn samenlevingen erop gericht te overleven. Dat doen mensen immers al duizenden jaren, meestal in groepsverband of als samenleving. Het is een verkeerde veronderstelling als men ervan uitgaat dat overlevingstechnieken tot het verleden behoren; het is nog steeds zo dat veel mensen zichzelf en anderen redden. Wel is het zo dat tegenwoordig veel van de overlevingstaken geprofessionaliseerd zijn. Volgens Kirschenbaum heeft deze professionalisering ons kwetsbaarder gemaakt. Hij gaat zelfs zo ver dat hij stelt: "The greater the number of disaster agencies, the more the number and severity of disasters."

Kirschenbaum is dus niet onverdeeld positief over de professionele organisaties op het gebied van rampen en zware ongevallen. Zijn kritiek op de huidige planvorming bij rampen is dat er in die plannen niet of nauwelijks gesproken wordt over (potentiële) slachtoffers, maar dat ze eigenlijk vooral gericht zijn op het functioneren van de rampbestrijdingsorganisaties zelf. Hij spreekt in dit verband van een kookboekachtige benadering van de voorbereiding op rampen. Hij geeft ook aan dat de formele organisaties voor een groot deel de samenleving hebben beroofd van de kennis over gedrag tijdens rampen. Echter, die hoge mate van organisatie rondom rampen heeft het aantal rampen niet doen afnemen. Hij stelt verder dat de rampbestrijdingsorganisaties zichzelf ook in stand moeten houden; dus hoe meer rampen zich voordoen, hoe meer mensen en middelen de organisaties nodig hebben.

In hoeverre bovenstaande verklaringen ook in Nederland van toepassing zijn, is op dit moment nog niet te zeggen. Wegen in Nederland de voordelen van burgerparticipatie op tegen de nadelen en hoe ver willen overheid en professionele hulpverlener gaan om ruimte te bieden aan participerende burgers? Dit zijn vragen voor vervolgonderzoek.

Waarom kan/moet in ieder geval worden gedacht?

In de literatuur zijn heel wat voorbeelden te vinden over hoe burgers bij rampen en zware ongevallen kunnen worden betrokken. Vaak is de overheid de initiatiefneemster en uiteraard gebeurt dit meestal in samenwerking met de professionele hulpverlening. Of alle in de literatuur gevonden voorbeelden om burgers te activeren ook in Nederland zouden aanslaan, is nog maar de vraag. Maar er kan allicht iets van worden opgestoken en als bron voor ideeën zijn ze ook heel interessant.

Wat uit de literatuur in ieder geval duidelijk naar voren komt, is dat het allemaal niet vanzelf gaat. Zowel burgers, als overheden als hulpverleningsdiensten moeten er wel wat voor doen.

In Engeland, waar de politieorganisatie programma's uitvoert om mensen meer bij veiligheid te betrekken, blijkt ook dat de politieorganisatie er niet alleen iets voor moet doen, maar ook moet beginnen om met heel andere ogen naar burgers te kijken. Uit de stappen die de politie in Engeland tot nu toe heeft gezet is een aantal lessen te trekken:

- *Er moet oprecht commitment zijn bij de organisatie die het project initieert. In veel gevallen vraagt dit om een omslag in het denken over de inzet van burgers.*
- *Het betrekken van de bevolking moet worden gezien als een continu proces en niet als een eenmalig project. Dit proces moet in de organisatie worden gezien als onderdeel van het reguliere werk en niet als uitzondering.*
- *De organisatie en de participerende burgers moeten op basis van gelijkwaardigheid samenwerken. Dat betekent dat burgers betrokken zijn bij de planning, maar ook dat zij verplichtingen hebben en er dus geen sprake van vrijblijvendheid kan zijn.*
- *Er moet maatwerk worden geleverd dat aansluit bij de belevingswereld van alle betrokkenen.*
- *Rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden voor alle betrokken dienen helder te zijn.*
- *Het is belangrijk (tussentijdse) resultaten te meten.*

Concreter en specifiek voor het betrekken van burgers bij rampen en zware ongevallen zijn de handvatten die worden gegeven in de brochure *Zelfredzaamheid door burgers*. Deze in juni 2006 verschenen uitgave is samengesteld door de Regionale brandweer Amsterdam en omstreken in samenwerking met diverse andere partijen. In de brochure worden allerlei manieren benoemd waarop zowel in de preparatieve als in de repressieve fase ruimte kan worden geboden aan participerende burgers. De handvatten sluiten aan bij de rampbestrijdingsprocessen die wij kennen en kunnen bij wijze van spreken naadloos worden ingevoerd in de protocollen en procedures die nu in de rampenbestrijding moeten worden gevolgd. Dergelijke maatregelen kunnen dus direct worden ingevoerd.

6 HET VERVOLG

In de inleiding is aangegeven dat deze brochure is gebaseerd op een literatuurstudie. Die literatuurstudie is de eerste stap in het spoor Burgerparticipatie binnen het meerjarig onderzoeksprogramma Zelfredzaamheid dat het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra* uitvoert met subsidie van de directie Brandweer en GHOR van het ministerie van BZK. De volgende stap in dit spoor is het uitvoeren van casestudies. De literatuurstudie is vooral gebaseerd op internationale literatuur. Door Nederlandse cases te bestuderen zal worden getoetst in hoeverre de bevindingen uit de literatuur ook van toepassing zijn op de Nederlandse situatie. De verslaglegging over de cases zal begin 2007 op www.nifv.nl worden gepubliceerd.

Daarnaast wordt op nog openstaande vragen verder antwoord gezocht via vervolgonderzoek. Daarbij wordt op dit moment vooral gedacht aan het bevragen van hulpverleningsdiensten en overheden. Het lijkt allemaal betrekkelijk eenvoudig; bekend is dat burgers hoe dan ook participeren, er zijn zelfs handvatten opgesteld om een en ander in de praktijk te brengen, maar waarom doen we er dan nog zo weinig mee. Vervolg vragen zijn dan: Zijn er barrières ten aanzien van burgerparticipatie? Bij wie zijn die er dan? En hoe kunnen die belemmeringen worden opgeheven? Als deze vragen beantwoord zijn, dan kan gekeken worden wat de beste manier is om burgers te betrekken.

Meer informatie

Meer informatie over het meerjarig onderzoeksprogramma Zelfredzaamheid vindt u op onze website www.nifv.nl » onderzoek. Ook kunt u contact opnemen met projectleider Nancy Oberijé. Telefoon 026 355 23 26, e-mail nancy.oberije@nifv.nl.

Colofon

Deze brochure is ontwikkeld door het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra* met subsidie van de directie Brandweer en GHOR van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Fotografie:

ANP (omslag, pag. 2, 5, 6, 11, 12 en 17)

Jos van Leeuwen, Brandweer Parkstad Limburg (pag. 8 en 15)

© Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra*
november 2006

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enigerlei andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van het Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra*.

NEDERLANDS INSTITUUT
FYSIEKE VEILIGHEID *Nibra*

Nederlands Instituut Fysieke Veiligheid *Nibra*
Postbus 7010
6801 HA Arnhem
T 026 355 24 00
F 026 351 50 51

www.nifv.nl